

2020-ci ilin payızında, 44 günlük ikinci Vətən müharibəsi ilə 30 il erməni işğalı altında qalan torpaqlarımız azad edildi. Dövlətimizin başçısı, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin müzəffər sərkərdəliyi ilə milli ordumuzun qəhrəman zabit və əsgər heyəti Qarabağda üç əsrə bərabər hərbi taktika həyata keçirdi və bir qərinəyə yaxın düşmən tapdağı altında inləyen ata-baba yurdlarını soydaşlarımıza qaytarı.

Azərbaycan xalqı Zəfər qazandı. Möhəşəm tariximizin 270 ildən artıq dövründən sonra onun səhifələrinə qurur sətirləri yazıldı. Dövlətimizin başçısının 20 illik yurulmaz fəaliyyətinin və hər dəfə söylədiyi - eger Qarabağ sülh yolu ilə geri alınmazsa, hərb yolu ilə azad ediləcək - dəyərli fikirlerinin nəticəsi olaraq ulu yurd yerlərimiz qarış-qarış düşməndən azad edildi.

Bu torpaqlar sülh yolu ilə də azad edilə bilərdi. Bunun üçün dövlətimizin başçısı ilələr beynəlxalq təşkilatlarla, müxtəlif dövlətlərlə danışqlar apardı. Lakin həm ölkələr, həm də təşkilatlar susdu. Azərbaycan dövləti üçün yegane yol qaldı: torpaqları hərb yolu ilə geri almaq. Və bunu 2020-ci ildə 44 günlük Vətən müharibədə gördük və şanlı Zəfərimizin qururunu yaşadıq.

Birinci Vətən müharibəsində olduğu kimi, minlərlə şəhidimiz, qazımız, itkinimiz oldu. Lakin bunlar müharibənin "qanunlarıdır". Nə şəhidsiz, nə qazisiz, nə itkinsiz, nə də dağlıntısız müharibə olur. Zəfər şəhid, qazi, itkinlə qazanılır. İkinci Vətən müharibəsində eldə etdiyimiz şanlı Zəfər də çoxsayılı Vətən övladının şəhid olması, saqlamlığının məhdudlaşması və itkin düşməsi ilə qazanıldı. Təsəllimiz isə "Oğul torpaq üçün doğulur" deyimi oldu.

Lakin xalqı qarşıda yeni bir Zəfər də gözləyirdi. 2023-cü ildə Xankəndidə bir-günlük antiterror əməliyyatı ilə daha böyük Zəfər qazandıq. Bu dəfə erməni nankorları torpaqlarımızı könülü şəkildə tərk etdi və

Xalqına əvvəl torpağını, sonra övladını qaytaran LİDER

Prezident İlham Əliyev: 30 il əvvəl itkin düşməş vətəndaşlarımızın taleyinin aydınlaşdırılması ciddi ictimai hadisə olmaqla yanaşı, həm də Azərbaycan dövlətinin öz vətəndaşına verdiyi dəyərin bariz nümunəsidir. Mən itkin ailələrini əmin edirəm ki, Vətən uğrunda döyüslərdə itkin düşməş bütün şəxslərin taleyinin aydınlaşdırılması üçün səylərimizi əsirgəməyəcəyik



bununla da Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun işğal altında olan əraziləri tamamilə azad olundu. Dövlətimizin ərazi bütövlüyü və konstitusiya quruluşu bərpa olundu.

İkinci Vətən müharibəsi Birinci Vətən mühəribəsinə işiq saldı

İkinci Vətən müharibəsinin Zəfər günü - Birinci Vətən müharibəsinə də işiq saldı. Belə ki, həmin dövrdə müharibədə şəhid olan, əsir götürülən və itkin düşən, ermənilər tərefindən kütləvi, həm də vəhşicəsinə şəkildə öldürülən soydaşlarımızın məzarlıqları aydınlaşdırılmağa və müəyyən edilməyə, ailəsinə təhvil verilməyə başlandı. Bu isə Zəfərin qəlebəsidir.



"Itkin düşməş şəxslərin taleyinin aydınlaşdırılması üçün milli və beynəlxalq səyəerin artırılması" mövzusunda 18 sentyabr 2023-cü il tarixdə keçirilən beynəlxalq konfransın iştirakçılarına dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin ünvanlandığı müraciətdə deyilirdi: Itkin düşməş şəxslər məsəlesi Azərbaycanın üzləşdiyi ən ağır problemlərdən biridir və konfransın mövzusu ölkəmiz üçün xüsusi aktualıq kəsb edir. Birinci Qarabağ müharibəsi zamanı Ermənistanın Azərbaycan ərazilərini işğal etməsi nəticəsində 3890 vətəndaşımız itkin düşmüşdür. Itkin düşməş şəxslərin ümumi sayından 872 nəfərin əsir-girov götürülməsi və ya vaxtilə işğal altında olmuş ərazilərdə qalmasına dair təkzibedilməz məlumatlar mövcuddur.

Ardı Səh. 4

Əvvəli Səh. 3

Etibarlı məlumatlara əsasən, itkin düşmüş şəxslər Ermənistən tərəfindən işgəncələrə məruz qalmış, qətlə yetirilmiş ve Azərbaycanın əvvəller işgal olunmuş ərazilərində kütlevi məzarlıqlarda basdırılmışdır.

Itkin düşmüş şəxslərin taleyinin müeyyənlendirilməsi məsəlesi daim Azərbaycan dövlətinin diqqət mərkəzində olmuşdur. 1993-cü ildə Əsir və itkin düşmüş, girov götürülmüş vətəndaşlarla əlaqədar Dövlət Komissiyası yaradılmış və bu illər ərzində səmərəli fealiyyət göstərmişdir.

2020-ci ildə Azərbaycanın torpaqlarının işğaldan azad edilmesi Birinci Qarabağ müharibəsində itkin düşmüş şəxslərin taleyinin aydınlaşdırılması üçün yeni imkanlar açıldı. Lakin Ermənistən tərəfindən ərazilərimizin minnalarla və partlamış hərbi sursatlarla çirkəndirilmiş kütlevi məzarlıq yerlərinin müyyəyen olunması, ekshumasiya işlərinin aparılması prosesinə ciddi maneələr yaradır.

Dövlət başçısının müraciətində daha sonra deyirdi ki, Vətən müharibəsindən dərhal sonra Dövlət Komissiyasının imkanlarının gücləndirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atılmış, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə kütlevi məzarlıqların yerlərinin müyyəyen olunması, zəruri qazıntı və ekshumasiya işlərinin aparılmasına başlanılmışdır.

Beləliklə, ötən il Əsir və itkin düşmüş, girov götürülmüş vətəndaşlarla əlaqədar Dövlət Komissiyası tərəfindən şəxsiyyəti müyyəyen olunmuş 73 nəfər Azərbaycan vətəndaşına dair məlumatlar açıqlandı. Onlardan 64 nəfəri naməlum şəhid məzarlarından tapılan şəxslər idi. 9 nəfərin meyit qalığı isə Edilli,



Daşaltı və Sarıcalı kəndində aşkarlanmış kütlevi məzarlıqlardan götürülmüşdə: Beyləqan rayonunun Şəfəq qəsəbəsində yerləşən "Peyğember" qəbiristanlığı - 10 nəfər. Gəncə şəhərindəki Şəhidlər xiyabani - 22 nəfər. Bakı şəhəri I və II Şəhidlər xiyabani - 13 nəfər. Tərtər şəhərindəki Şəhidlər xiyabani - 13 nəfər. Füzuli rayonu ərazisində - 6 nəfər. Xocavənd rayonunun Edilli kəndi (kütlevi məzarlıq) - 4 nəfər. Şuşa rayonunun Daşaltı qəsəbəsi (kütlevi məzarlıq) - 2 nəfər. Ağdam rayonunun Sarıcalı kəndi (kütlevi məzarlıq) - 3 nəfər.

30 il əvvəl itkin düşmüş vətəndaşlarımızın taleyi aydınlaşdı

Vətən müharibəsi bitəndən, xüsusilə 2023-cü ildəki birgünlük antiterror əməliyyatlarından sonra azad edilmiş torpaqlarda taleyi aydınlığa çıxarılan soydaşlarımızın adını eşitdik. Çünkü Qarabağ və Şərqi Zəngəzur tamamilə erməni terrorçularından xilas edildi. Sərhədlərimiz möhkəmləndirildi. Və bu sərhədlər daxilində artıq 30 illik itkinlərimizi axtarıb tapa bildik. 30 ildən artıq bir dövrədən gəzü yollarda nigaran qalan valideynlərinə, yaxınlarına onlar haqqında məlumat verildik-

Xalqına əvvəl torpağını, sonra övladını qaytaran LİDER

Prezident İlham Əliyev: 30 il əvvəl itkin düşmüş vətəndaşlarımızın taleyinin aydınlaşdırılması ciddi ictimai hadisə olmaqla yanaşı, həm də Azərbaycan dövlətinin öz vətəndaşına verdiyi dəyərin bariz nümunəsidir. Mən itkin ailələrini əmin edirəm ki, Vətən uğrunda döyüşlərdə itkin düşmüş bütün şəxslərin taleyinin aydınlaşdırılması üçün səylərimizi əsirgəməyəcəyik



cə, dəfn olunub məzəri bilindikcə, o insanların üzündəki ifadə adamı qürurlandırdı. Bu, sevinc ifadəsi, balasının naməlum taleyinə salınan işığın sevinci idi. Gözlerinin yollandan yiğilmasının, həsrətin bitməsinin, doğmasına qovuşmanın sevinci idi. Bir məzarın təselli sevinci idi.

Ötən il iyul ayında araşdırımlar nəticəsində nəşri tapılan Birinci Qarabağ müharibəsində itkin düşmüş və şəxsiyyəti müyyəyenləşdirilən on şəhidimiz haqqında əsir və it-

kin düşmüş, girov götürülmüş vətəndaşlarla əlaqədar Dövlət Komissiyası məlumat yandan sonra qalıqları Xocalı rayonu ərazisində aşkar edilən şəhidlər Usubəli Süleyman oğlu Qarayev, Şahin Talış oğlu Məməşov, Ələddin Bəhlul oğlu Paşayev, Nəmet Musa oğlu Şahmuradov və Zakir Kamran oğlu Usubovun nəşri Xocalı şəhərində dəfn olundu. Bu zaman hər kəsi təsirləndirən Xocalı şəhidli Zakir Usubovun oğlu Elmir Usubovun xatırlamadığı atasının tabutunu çiyində məzara endirməsi oldu. Xocalı faciəsi baş verəndə 1 yaşı olan Elmir şəhid atasının nəşinin 32 ildən sonra dəfn edilməsini aileləri üçün böyük təşkinlik olduğunu bildirmişdi: bütün ailəmizin gözü aydın olsun. Atamlı heç vaxt şəklim olmayıb, indi onun məzəri ilə ilk şəklimi çəkdirdim".

İşgəncə, fiziki zorakılıq və qeyri-insani rəftara məruz qalan soydaşlarımız

Ötən ilin mart ayında işğaldan azad edilmiş Xocalı şəhərinin mərkəzində (keçmiş xalça fabrikinin yaxınlığında) həyata keçirilən əsaslı bərpa-quruculuq işləri çərçivəsin-

rəftara məruz qalıb. İşğaldan azad edilmiş ərazilərimiz minələrdən tamamilə təmizləndikdən sonra araşdırımlar davam edəcək və hələ neçə belə qəbiristanlıqlar aşkarlanıb ortaya çıxarılaçacaq.

Həm ikinci, həm də Birinci Vətən müharibəsinin LİDERİ

Böyük Zəfərdən bu günədək taleyi araşdırılan və nəşri Vətənində torpağa təpsirilən Vətən övladlarından səhət açıldı. Onların övladlarına, övladların valideynlərinə qovuşması ilə hansı hissələri yaşadıqlarını ifadə etməyə çalışıldıq. Məqsədim isə həm ikinci, həm də ondan düz 30 il əvvəl baş vermiş Birinci Vətən müharibəsinin Liderinə çevrilən dövlətimizin başçısının xalqımız qarşısında xidmetlərinə nəzər salmaq idi.

Bəli, cənab İlham Əliyev hər iki müharibənin Liderinə çevrildi. Əvvəlcə torpaqları düzəndən alıb soydaşlarımıza bəxş etməsi, ümumilikdə xalqın şərəf məsələsini həll etməsi ilə, sonra isə 30 ildən artıq bir dövrə gözəl yollarda qalan ana-ataların, bacı-qardaşların övlad həsrətinə son qoyması ilə.

Bir də cənab Prezident ona görə hər iki müharibənin Lideri ola bildi ki, vaxtıla torpaqların işğal olunmasına bilavasitə günahı olan ozamankı hakimiyyət mənsublarının böyük səhvini çox çətinliklə olsa da, düzəltdi. Onlara göstərdi ki, torpağı qorumaq, onun əsl sahibinə çevrilmək, dövlətə və dövlətçiliyə sədəqət, xalq-dövlət birləşməni yarada bilmək, bir yumruq altında birləşib, onu güce əvvirmək necə olur. Elə bu səbəblərdən də bizim Prezident hər bir azərbaycanlının Prezidenti ola bildi.

Mətanət Məmmədova